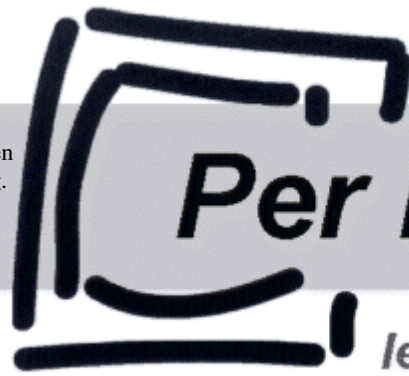

Leerkrachten: didactische aanwijzingen vindt u op pagina 3/4 van de handleiding. De leerlingpagina's zijn kopieerbaar voor gebruik in de klas

Per Expresse

lessen in wereldnieuws

CRISIS IN AFRIKA

Het wereldvoedselprogramma van de Verenigde Naties (WFP) verzoekt in juli 2002 de EU om voedselhulp voor een aantal landen in het zuiden van Afrika. Ook de Nederlandse Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) slaan alarm: er dreigt in zuidelijk Afrika een grote hongersnood. Het 'rampen'-gironummer 555 wordt opengesteld voor noodhulp aan het gebied. Een aantal maanden later blijkt dat ook de Hoorn van Afrika en enkele landen in West-Afrika bedreigd worden door hongersnood.

Begin 2003 blijkt dat de hulporganisaties hun werk goed gedaan hebben. Er wordt op tijd voedsel aangevoerd in een aantal landen in het zuiden van Afrika. Ook de noodhulp naar andere getroffen gebieden komt op gang. Maar het is slechts een tijdelijke verlichting. Als de oogsten in het voorjaar mislukken dan is er weer voedselhulp nodig.

De oorzaken voor de voedselcrisis worden met tijdelijke hulp niet weggenomen. De directe oorzaak is de langdurige droogte in een aantal landen. Andere oorzaken van het voedseltekort zijn talrijk: de aids-epidemie, slecht bestuur, oneerlijk landbouwbeleid, een slechte distributie, geen mogelijkheden voor de opslag van voedsel, (burger)oorlogen, lage opbrengst van exportproducten zoals koffie. Voor elk van de getroffen landen spelen een aantal van deze oorzaken mee. Al deze oorzaken kunnen slechts op lange termijn opgelost worden (zie verder de werkbladen 2 en 3).

Het gaat niet om heel Afrika. Er zijn ook landen waar het redelijk goed gaat. De landen die begin 2003 bedreigd worden door voedseltekorten zijn: Eritrea, Ethiopië, Malawi, Mozambique, Swaziland, Lesotho, Zimbabwe, Zambia en Angola.

Media-aandacht

Slechts af en toe verschijnen berichten over de (dreigende) hongersnood in de media. Allereerst is er in Nederland veel aandacht voor de Tweede Kamerverkiezingen en de formatie van het kabinet. Verder speelt in de eerste maanden van 2003 ander nieuws een zeer grote rol: de dreigende oorlog in Irak en de dreiging van terroristische aanslagen. Bovendien vinden de media dat honger in Afrika geen nieuws meer is: om de paar jaar is er hongersnood in een aantal Afrikaanse landen. Ze denken dat het publiek 'Afrika-moe' is en dat het geen zin heeft een grootschalige tv-rampenactie te houden (zie hierover ook werkblad 4).

1. Hoe heb jij over de hongersnood in Afrika gehoord?
2. Zoek de bedreigde landen op in een atlas en zoek informatie over die landen bij www.minbuza.nl.
3. Wat is volgens jou de eenvoudigste oplossing bij: honger / geen vervoer / ziekte / analfabetisme / droogte / slecht bestuur / armoede?
4. Welk nieuws is er deze week over Afrika?
5. Welk nieuws staat deze week centraal in de media?

OORZAKEN VAN DE CRISIS

Honger

Het Wereldvoedselprogramma (WFP) gaf in december 2002 een 'African hunger alert' uit: 38 miljoen mensen in Afrika dreigen te sterven van de honger. De situatie is het ergst in de Hoorn van Afrika en in zuidelijk Afrika. Met de Hoorn van Afrika worden de landen Ethiopië en Eritrea bedoeld. In zuidelijk Afrika gaat het om de landen Angola, Zambia, Malawi, Zimbabwe, Mozambique, Swaziland en Lesotho.

Alleen door snel ingrijpen zal dit te voorkomen zijn. Inmiddels weten we dat de situatie in zuidelijk Afrika verlicht is door tijdige voedselhulp. Maar als de oogsten in maart mislukken zal er weer noodhulp gestuurd moeten worden. Ook voor andere landen in voedselhulp op gang gekomen. Op 28 januari gaf het WFP ook een alarm uit voor een aantal West-Afrikaanse landen.

Oorzaken

Droogte

Door het droge weer mislukken de oogsten. Voor veel mensen dreigt hongersnood. Alleen rijke mensen kunnen nog voedsel kopen. Arme mensen moeten hun bezittingen en hun vee verkopen om aan geld te komen voor voedsel. Soms kunnen ze niet aan voedsel komen en eten ze het zaaigoed op, waardoor er geen volgende oogst is.

Door droogte hoeft op zich geen hongersnood te ontstaan. Veel landen hebben een voedselvoorraad voor de jaren met slechte oogsten. Als die voorraad op is kan er voedsel gekocht worden in andere landen. Maar meestal is hier geen geld voor.

Slecht bestuur

Een aantal regeringen heeft te weinig aandacht voor de gewone bevolking. Ze zorgen niet voor goede wegen, transportmiddelen en voedselopslagplaatsen (soms is er voldoende voedsel, maar kan het niet naar de plekken gebracht worden waar het dringend nodig is). In plaats daarvan besteden ze het geld aan verkeerde dingen, zoals wapens, munitie, vliegtuigen, en paleizen. Ook geven ze grote buitenlandse bedrijven de gelegenheid om goedkoop van grondstoffen en arbeiders gebruik te maken. De winst van die bedrijven verdwijnt voor een groot deel naar het buitenland. De gewone bevolking ziet weinig van de winst terug. Vaak wordt door oliewinning en mijnbouw het milieu ernstig verstoord.

Er zijn ook grote buitenlandse landbouwbedrijven die uitsluitend voor de export produceren. Die buitenlandse bedrijven hebben meestal de beste landbouwgrond ingenomen. Ook bij deze bedrijven gaat de meeste winst naar het buitenland. De boeren en de bevolking worden hierdoor benadeeld; er had op die grond voedsel voor binnenlands gebruik verbouwd kunnen worden.

Sommige regeringen behandelen de bevolkingsgroepen ongelijk. Het voedsel dat er nog is, gaat naar mensen die het eens met de regering zijn.

In Zimbabwe is het voedseltekort ontstaan door een andere vorm van slecht bestuur. De grote landbouwbedrijven van de rijke blanke boeren zijn onteigend. De bedoeling was om deze aan de oorspronkelijke bevolking te geven. In de praktijk is dit helemaal mislukt. De vrienden van de president kregen de bedrijven in bezit. Omdat die geen landbouwwerfing hebben, mislukken de oogsten.

De houding van de rijke landen tegenover Afrika

Veel Afrikaanse landen hebben in het verleden veel geld geleend van de rijke landen. Nog steeds hebben die landen een grote schuld. Het geld dat zij aan rente en aflossing betalen, kan beter besteed worden aan wegen, onderwijs, gezondheidszorg, watervoorziening, voedselopslag, landbouwmachines en zaaigoed.

De rijke landen betalen te weinig voor landbouwproducten uit Afrika. Bovendien raakt de landbouwgrond uitgeput door het steeds maar telen van dezelfde producten op dezelfde grond. Er groeit alleen nog maar iets al er veel kunstmest en bestrijdingsmiddelen wordt gebruikt.

Volgens sommige deskundigen is de droogte in sommige Afrikaanse landen het gevolg van klimaatverandering. Die wordt mede veroorzaakt door de luchtvervuiling van de rijke landen.

Aids

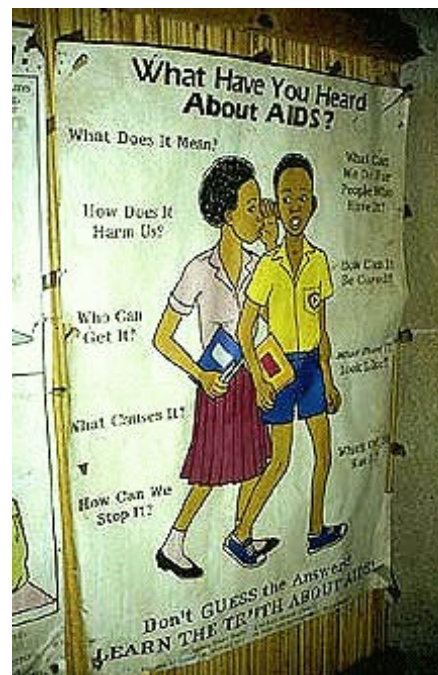
Nog steeds is het vooral Afrika ten zuiden van de Sahara waar de ziekte aids toeslaat. Eén op de negen mensen is daar besmet. In Zuid-Afrika heeft één op de vijf inwoners hiv, in Botswana is dat één op de drie.

Door de aids-epidemie sterven veel boeren. Maar ook als ze niet doodgaan, verzwakken de mensen en kunnen ze bijna niet meer werken. Als er voedseltekort is, is de kans groot dat ze snel sterven. Er zijn al veel mensen van 20-40 jaar aan aids gestorven, zodat het werk op het land door kinderen en ouderen gedaan moet worden. Veel ouderen zijn niet sterk genoeg meer voor dit werk en de kinderen zouden eigenlijk naar school moeten.

Voor de huidige hiv-lijdensers bestaan er aidsremmers. Die kunnen het virus sterk verzwakken en (bijna) onschadelijk maken. Maar de behandeling kost vele duizenden euro's. Weliswaar hebben vijf grote farmaceutische bedrijven dit voorjaar aangeboden om goedkoop aidsremmers te leveren, maar tot nu toe heeft alleen Senegal een contract kunnen sluiten. Voor 95% van de hiv-lijdensers in Afrika zijn de medicijnen nog steeds onbetaalbaar.

Aids-voorlichting heeft in Senegal en Oeganda duidelijk resultaat. Er worden minder mensen door het virus besmet.

In landen als Malawi, Swaziland, Zambia en Zimbabwe is 20-25 procent van de mensen besmet met het hiv-virus. Dit betekent dat ze grote kans hebben om te sterven aan aids. Zeker als ze geen medicijnen kunnen kopen die de gevolgen van aids verlichten.

Oorlogen, vluchtelingen en ontheemden

De vaak jonge mensen die in militaire dienst zijn, kunnen niet ingezet worden bij de landbouw. Wel moeten ze van voedsel voorzien worden. Het geldt dat het voeren van een oorlog kost, had ook gebruikt kunnen worden voor de landbouw. Bijvoorbeeld voor de aanleg van irrigatiekanalen, voor de aankoop van zaaigoed en mest, voor landbouwmachines en voor het planten van bomen om erosie tegen te gaan.

Door oorlogen slaan veel mensen op de vlucht en kunnen ze niet meer voor zichzelf zorgen. Het voedseltransport is moeilijk door kapotte wegen, bruggen en spoorwegen. Ook zijn veel wegen gevaarlijk door de mijnen die er liggen. Zo heeft de oorlog tussen Ethiopië en Eritrea miljarden dollars gekost. Nu zijn beide landen afhankelijk van noodhulp om een dreigende hongersnood te voorkomen.

Gaat alles dan slecht in Afrika?

Gelukkig zijn er ook dingen die goed gaan in Afrika.

1. Organisaties als Novib en Oxfam begeleiden diverse succesvolle lokale projecten. Kijk hiervoor op hun websites.
2. Na een jarenlange burgeroorlog gaat het in Mozambique weer langzaam beter en is het land op weg naar een democratisch bestuur.
3. In Kenia is op democratische wijze een nieuwe president gekozen. Zijn eerste actie is het invoeren van gratis basisonderwijs voor alle kinderen in Kenia. Dakloze kinderen krijgen onderdak en begeleiding.
4. Door satellietfotografie en weersvoorspellingen op lange termijn kan men een hongersnood zien 'aankomen' en tijdig voor noodhulp zorgen.
5. Over heel Afrika gezien neemt de armoede heel langzaam af.

1. Maak een schema van de oorzaken van de crisis. Welke oorzaken kun je zelf nog bedenken?
2. Zoek op internet of in kranten op welke oorzaken in welke landen voorkomen.
3. Welke oplossingen stel je voor?

AFRIKA-ACTIES IN DE MEDIA

Op 30 mei 1967 roepen de Ibo, een van de drie grootste volken in Nigeria, hun eigen onafhankelijke staat uit: Biafra. De regering van Nigeria reageert met harde hand. Met brutaal geweld wordt de afgescheiden deelstaat heroverd.

Het wordt de eerste oorlog waarvan de beelden live op de televisie verschijnen. In de Europese en Amerikaanse huiskamers zien de kijkers de skeletachtige lichamen van uitgehongerde kinderen. Er komen overal hulpacties op gang. Voedsel en kleding worden naar Biafra gestuurd. Uiteindelijk wordt in 1970 de vrede getekend. Tussen de een en twee miljoen bewoners van Biafra heeft het niet overleefd. De naam Biafra verdwijnt voorgoed uit de Nigeriaanse samenleving.

Ondervoed kind tijdens de Biafra-oorlog

Radio en televisie brengen voor het eerst live de beelden van een noodtoestand in een Afrikaans land in de huiskamer. Afrika krijgt zo de naam een werelddeel van hongersnood te zijn. Tegelijkertijd spelen beide media nog een ondergeschikte rol bij het streven om de nood te verlichten.

In 1984 wordt Afrika geteisterd door mislukte oogsten en dreigende hongersnood voor tientallen miljoenen mensen. In diverse landen komen acties op gang. In Nederland wordt de actie *Eén voor Afrika* legendarisch met tien uur televisie en achttien uur radio van de gezamenlijke publieke omroepen – commerciële zenders bestonden nog niet. De opbrengst is 44 miljoen euro (97 miljoen gulden).

Eén voor Afrika zette de standaard. Na 1984 volgden verschillende andere tv-marathons met als enig doel de kijker over te halen zoveel mogelijk geld te storten voor hongerend Afrika.

1984	Eén voor Afrika	44 miljoen euro
1988	Afrika Nu	23,5 miljoen euro
1988	Help Soedan	2,3 miljoen euro
1989	Actie Ethiopië	8,3 miljoen euro
1990	Afrika sterft van de hongersnood	17,4 miljoen euro
1992	Actie voor Afrika	18,5 miljoen euro
1994	Rwanda	36 miljoen euro
1998	Soedan sterft van de hongersnood	8,1 miljoen euro
2000	Watersnood in Mozambique	10,9 miljoen euro
2002/3	Help hongerend Afrika nu	8 miljoen euro

Afrikaans kind bij voedseldropping 2003

1. Eind december 2002 stuurde de stichting Samenwerkende Hulp Organisaties (SHO) een brandbrief naar de omroepen: 'Toon a.u.b. meer hongerende kinderen op tv!' (bron: VPRO-gids)
Waarom zou de SHO dat hebben gedaan?
2. Wat kun je allemaal afleiden uit bovenstaand tabel met Afrika-acties?
3. Voor veel mensen is Afrika het werelddeel van hongersnood en dood. Wat zou je allemaal kunnen ondernemen om dit eenzijdige beeld te veranderen?
- 4a. Schrijf een artikel, maak een radioverslag of een website waarin je genuanceerd vertelt over de huidige crisis in Afrika. Gebruik daarvoor de informatie uit deze lesbrief en de bijbehorende website.
- 4b. Schrijf een artikel, maak een radioverslag of een website waarin je probeert om je publiek over te halen zoveel mogelijk geld te storten voor de actie 'Help hongerend Afrika nu'. Gebruik daarvoor de informatie uit deze lesbrief en de bijbehorende website.

“Opbrengst hulpactie Afrika stelt teleur” – “Vooral ouderen hebben geld over voor hongerend Afrika”

HET WERELDVOEDSELPROGRAMMA

In 2002 waarschuwde het Wereldvoedselprogramma van de Verenigde Naties (WFP) voor een hongersnood in een aantal landen in zuidelijk Afrika en voor een dreigende hongersnood in Ethiopië en Eritrea in de hoorn van Afrika. Deze laatste waarschuwing kwam voor velen als een verrassing. Toch lijkt het er op dat een echte voedselramp met vele doden voorkomen zal worden. James Morris, het hoofd van het WFP, meldde dit tijdens een persconferentie op 29 januari 2003. De levering van honderdduizenden tonnen voedsel heeft een ramp hiertoe bijgedragen.

“De wereld heeft goed gereageerd na onze eerste oproepen in september vorig jaar. Er is ontzettend veel werk te doen, maar we zijn nu in een positie dat we kunnen voorkomen dat de huidige crisis een langdurige tragedie wordt”, aldus Morris.

Toch blijft hulp ook de komende tijd noodzakelijk, vooral voor Zimbabwe waar het beleid van president Mugabe ervoor heeft gezorgd dat veel boerenbedrijven het loodje hebben gelegd en de helft van de bevolking met ondervoeding wordt bedreigd. Tijdens dezelfde persconferentie wees Morris op de gevolgen van aids en droogte als bedreigingen voor toekomstige voedselzekerheid. Maar ook volgens Morris ligt de echte oorzaak van de honger in Afrika niet in droogte of aids. Uiteindelijk is honger volgens hem een gevolg van politieke keuzes. Morris sluit hiermee aan bij een toenemend aantal critici dat de hulp aan landen met hongersnood als onderdeel ziet van het probleem. Een gevolg van de hulp is dat president Mugabe van Zimbabwe zijn beleid niet hoeven te wijzigen.

Hetzelfde is het geval in Ethiopië, waar alle grond in handen is van de staat. Boeren kunnen om voor hen onduidelijke redenen worden verplaatst of het land kan hen worden afgenomen. De Ethiopische econoom Berehanu Nega zegt hierover: “Een fout in het beleid in Ethiopië is dat het land van de regering is en dat het je elk moment kan worden afgenomen. Dus waarom zou je een boom planten om erosie tegen te gaan? De boeren zouden meer zekerheid moeten krijgen, begeleiding en geld voor kunstmest.” De regering van Ethiopië luisterde niet naar zijn kritiek, maar stopte hem in de gevangenis. Want Ethiopië wil de landbouw niet hervormen. Dankzij de voedselhulp hoeft dat ook niet en dankzij die hulp kon Ethiopië twee jaar lang een oorlog die miljarden euro’s kostte voeren met Eritrea. De regering kan het voedsel van de Verenigde Naties uitdelen en weet zo de bevolking rustig te houden.

Ethiopië zou bij een goed bestuur wellicht in zijn eigen voedselbehoefte kunnen voorzien, Zimbabwe zou niet alleen in de eigen voedselbehoefte moeten kunnen voorzien, het zou ook voedsel moeten kunnen uitvoeren. In het verleden was dat ondanks periodieke droogte ook mogelijk. Maar president Mugabe heeft een groot deel van de boerenbedrijven genationaliseerd. Grote goedlopende bedrijven die in handen waren van blanke boeren verdeelde de regering van Mugabe onder de zwarte bevolking. Helaas produceren die kleine zwarte boeren veel minder voedsel dan de grote bedrijven, omdat ze minder ervaring hebben en geen geld hebben voor het gebruik van geavanceerde apparatuur. De huidige oogst van maïs is minder dan de helft van de gemiddelde jaaropbrengst. Door de vernietiging van de grote boerenbedrijven van blanken zal, volgens Morris, ook in de toekomst op jaarbasis een tekort van 1,1 ton voedsel blijven bestaan.

1. Wat vind je van de opvatting van Morris dat ‘honger een gevolg is van politieke keuzes’?
2. Leg in je eigen woorden uit wat bedoeld wordt: “Morris sluit hiermee aan bij een toenemend aantal critici dat de hulp aan landen met hongersnood als onderdeel ziet van het probleem.”
3. Door snel ingrijpen van het Wereldvoedselprogramma is een grote hongersnood in Afrika voorkomen. De Ethiopische econoom Berehanu zegt over voedselhulp: “Donoren moeten principes hanteren, en eisen stellen voor zij hulp verlenen. De regeringen moeten vrij gekozen zijn en verantwoording afleggen aan de inwoners. Nu stelt het Internationale Monetaire Fonds alleen economische eisen, maar op lange termijn kom je zonder politieke vrijheid nergens. Er kan geen ontwikkeling zijn in een land waar je geen controle hebt over je eigen leven.” Wat moeten de Verenigde Naties bij een volgende dreiging van een hongersnood doen? Voedselhulp sturen en zo niet alleen mensenlevens redden maar ook de oorzaak van de honger in stand houden of eerst de regeringen dwingen tot goed bestuur? Of moeten de Verenigde Naties eerder ingrijpen? En hoe?

NOODHULP ...

Noodhulp

Noodhulp is hulp die gegeven wordt in geval van een noodsituatie.

1. Noem enkele noodsituaties die kunnen voorkomen waardoor mensen hulp nodig hebben.
 - a)
 - b)
 - c)

2. Geef van onderstaande voorbeelden aan of je dit tot noodhulp rekent of niet:

Situatie	Hulp	Noodhulp?
Dreigende hongersnood	Voedsel geven	Ja / Nee
Dorpelingen drinken water uit een vervuilde rivier	Waterput slaan	Ja / Nee
Overstroming	Mensen van het dak van hun huis redden	Ja / Nee
Mensen lijden aan aids	Medicijnen geven	Ja / Nee
Oogst is mislukt	Nieuwe zaden geven	Ja / Nee
Mensen zijn op de vlucht voor een burgeroorlog	Vluchtelingenkamp inrichten	Ja / Nee

In een noodsituatie moet natuurlijk meteen geholpen worden. Als een land getroffen wordt door oorlog of een natuurramp moet er direct hulp verleend worden. In de westerse wereld worden regelmatig grote campagnes op radio en tv gehouden om geld in te zamelen waarmee hulpgoederen en medicijnen gekocht kunnen worden (zie ook werkblad 4 hiervoor). Hulporganisaties gaan aan de slag en delen levensmiddelen, dekens en tenten en geneesmiddelen uit. We noemen deze vorm van hulp ook wel noodhulp. Hulp om de ergste nood te lenigen.

Mensen staan in Malawi in de rij voor voedsel dat door Oxfam uit Groot-Brittannië wordt uitgedeeld

Noodhulp kun je ook omschrijven als het geven van hulp gericht op de *primaire levensbehoeften*: voedsel, opvang en onderdak. Noodhulp heeft voordelen voor de directe slachtoffers: ze worden gered van de honger dood, ze worden gered van de verdrinkingsdood bij een overstroming, ze worden opgevangen in een vluchtelingenkamp als ze voor een oorlog op de vlucht hebben moeten slaan.

Noodhulp heeft echter ook nadelen: als een noodhulporganisatie gratis voedsel uitdeelt, kan de boer zijn landbouwproducten niet meer op de lokale markt verkopen.

3. Noem minstens drie organisaties die noodhulp verlenen.
4. Hoe kun je het hierboven genoemde nadeel van noodhulp oplossen?
5. Noodhulp wordt door een heleboel verschillende organisaties gegeven. Zou het niet beter zijn als voortaan één enkele organisatie zich daarmee belast in plaats van dat het versnipperd wordt?

... OF STRUCTURELE HULP?

Structurele hulp

Misschien nog wel belangrijker is structurele hulp. Door waterputten te slaan kunnen mensen zelf schoon en veilig drinkwater uit de grond halen. Door kanalen en sloten aan te leggen kunnen akkers bevoeid worden met regenwater of water uit een rivier. Als mensen genoeg voedsel kunnen verbouwen, zijn ze niet of minder afhankelijk van noodhulp. Door goede wegen aan te leggen kunnen mensen makkelijker hun landbouwproducten naar de markt brengen. Als er genoeg dokters en verpleegkundigen zijn, is de plaatselijke bevolking veel minder afhankelijk van hulp uit het westen. Daarvoor is een heleboel geld nodig. Geld dat de meeste landen niet hebben omdat ze ook hele grote schulden moeten afbetalen.

Bovendien moeten die landen de gelegenheid hebben om hun producten te kunnen verkopen. In verschillende Afrikaanse landen wordt bijvoorbeeld koffie verbouwd. De groene koffiebonen brengen maar heel weinig op. Ze worden per schip naar onder andere Nederland vervoerd waar ze gebrand en gemalen worden. Een koffieboer krijgt op dit moment maar ongeveer 20 eurocent voor een kilo groene koffiebonen. Daar maken wij tweeënhalf pak koffie van. Landen waar koffiebonen verbouwd worden kunnen natuurlijk ook zelf koffie gaan branden en aan ons verkopen. Dan moeten ze wel veel meer belasting betalen. Als een land groene koffiebonen naar ons land verscheept moet voor elke kilo bonen 1,7 procent belasting (invoerheffing) betaald worden. Dat is 34 cent per 100 kilo. Voor een pak koffie moet 10 procent invoerheffing betaald worden, dat is 64 euro per 100 kilo kant en klare koffie. Je zou kunnen zeggen: dat is geen zuivere koffie. Boeren in Nederland en andere westerse landen krijgen juist geld toe als hun producten niet genoeg opbrengen. Voor andere producten geldt hetzelfde. Op onbewerkte koeienhuiden bijvoorbeeld hoeven geen invoerrechten te worden betaald, maar op leren schoenen zeventien procent. Veel ontwikkelingslanden willen dat het westen ophoudt met het subsidiëren van hun eigen boeren en dat de oneerlijke invoerheffingen worden afgeschaft.

6. Leg in je eigen woorden uit wat 'structurele hulp' is.
7. Moeten we blijven doorgaan met het geven van noodhulp of kunnen we beter alleen nog maar structurele hulp verlenen?
8. Je kunt in Nederland verschillende producten kopen waarvoor de boeren in ontwikkelingslanden een hogere prijs krijgen voor hun grondstoffen. Je betaalt dan wel iets meer. Dit wordt ook wel eerlijke handel genoemd. Kun je enkele van deze producten noemen? Zou je het een goed idee vinden als er meer van dergelijke producten in Nederland te koop zouden zijn?
9. In ons land moeten mensen vaak heel lang wachten voor ze in het ziekenhuis geholpen kunnen worden. Dat komt onder andere omdat er te weinig dokters en verpleegkundigen zijn. Vorig jaar heeft Nederland daarom verpleegkundigen uit Zuid-Afrika en Ghana hierheen gehaald. Er is veel kritiek op deze plannen. Veel mensen vinden dat deze verpleegkundigen in Ghana en Zuid-Afrika veel harder nodig zijn. Aan de andere kant werken veel Nederlandse artsen en verpleegkundigen een tijdje als vrijwilliger in een ontwikkelingsland om te helpen in de gezondheidszorg. Bedenk minstens twee argumenten waarom het goed is dat verpleegkundigen uit ontwikkelingslanden hier komen werken. Bedenk ook twee argumenten waarom dat juist niet goed is.
10. Veel mensen gaan als vrijwilliger een tijdje naar een ontwikkelingsland. Denk je dat het zinvol is als iemand uit het westen naar een land in Afrika gaat en daar bijvoorbeeld als arts, verpleegkundige of technicus aan de slag gaat? Op <http://internationaal.kennisnet.nl/bve/Studenten/Werken/Vrijwillig.htm> vind je adressen van verschillende organisaties die vrijwilligerswerk in een ontwikkelingsland aanbieden. Welke organisatie spreekt je het meest aan? Zou je zelf later ook een tijdje als vrijwilliger willen werken? Waarom wel of niet?
11. Het straatarme Malawi prijst zichzelf aan als een "Land van meren en zonneshijn: Malawi is betoverend. Dit warme hart van Afrika kijkt je lief aan en spoort je aan om hier een vakantie te komen doorbrengen die je je hele leven niet meer vergeet."
- Met welke van de twee volgende stellingen ben je het eens? Verklaar je antwoord.
- Toeristen brengen geld in het laatje en dat is goed voor de economie.
 - Toeristen geven alleen maar geld uit in hotels en eetgelegenheden en verbruiken ook nog eens water en schaarse levensmiddelen; de plaatselijke bevolking heeft er geen baat bij.

TPG EN DE BESTRIJDING VAN DE HONGER

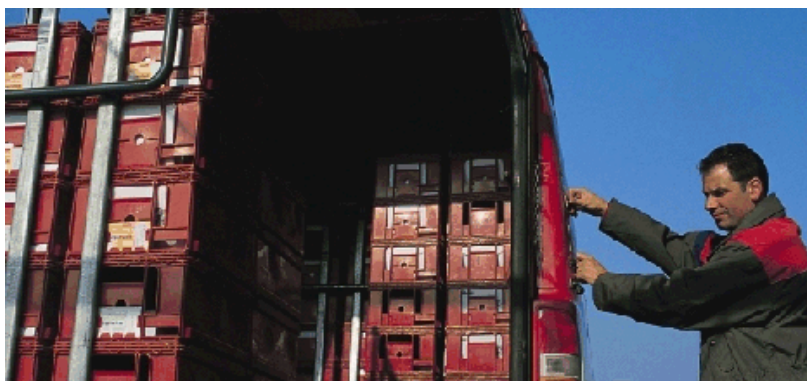
TPG, het grootste postbedrijf van Nederland en ook de grootste werkgever van Nederland, gaat zich bezighouden met de bestrijding van de honger in de wereld. Peter Bakker, de grote baas van TPG heeft zijn steun aangeboden aan de Wereldvoedselorganisatie (WFP) van de Verenigde Naties. TPG schenkt 5 miljoen euro in de vorm van geld en vooral in de vorm van deskundigheid. Zijn redenering: honger is een probleem van verdeling. Op de éne plaats is er teveel, op de andere te weinig. Als je ervoor zorgt dat er op het goede moment de goede hoeveelheid voedsel is, dan heb je geen honger. En dat heet dan 'een logistiek' probleem. TPG is een bedrijf dat gespecialiseerd is in oplossingen voor logistieke problemen. Het kan zonder problemen brieven en pakjes van A naar B vervoeren. Hele treinladingen of vliegtuigen vol, scheepsladingen tegelijk, geen probleem. De samenwerking tussen TPG en de Wereldvoedselorganisatie WFP heeft een naam: Moving the World.

En het is natuurlijk waar, op veel plekken in de wereld is er teveel eten. In Europa hebben we heel lang een boterberg gehad en een melkplas. Grote overschotten in de landbouw en veeteelt. Die overschotten werden gedumpt of doorgedraaid (vernietigd). Als we dat met behulp van TPG naar hongerend Afrika zouden sturen, is dan het probleem niet opgelost? Volgens de hulporganisaties in Nederland niet. Zij zeggen dat er meer aan de hand is dan alleen maar het vervoer van eten. Zo is er in delen van Afrika een groot aids-probleem en ster-

ven er veel mensen. Mensen, die anders voedsel zouden produceren. Er is om de paar jaar wel een periode van grote droogte, die oogsten laat mislukken. Er is op veel plekken een politiek probleem. Denk aan een leider als Mugabe in Zimbabwe, die veel boeren van hun land heeft gejaagd om de grond daarna opnieuw te verdelen. En in sommige landen zijn de voedselvoorraden verkocht om geld binnen te halen en schulden (aan Westerse landen) af te betalen.

Als je grote hoeveelheden voedsel stuurt naar gebieden waar honger is, dan heb je de kans dat de landbouw- en veeteeltbedrijven in die gebieden worden gesloten. Dan blijft zo'n gebied afhankelijk van hulp, ook op de lange termijn. Kortom, er is een heleboel aan de hand. Meer dan TPG kan oplossen.

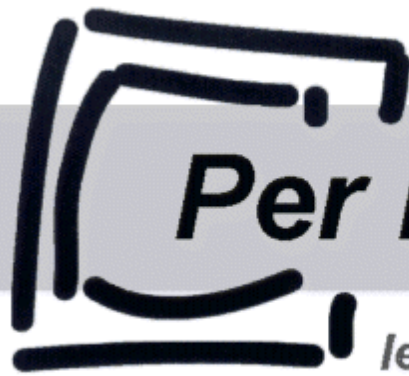

Volgens Bakker zijn die hulporganisaties niet professioneel genoeg, teveel passie en te weinig verstand van zaken. Op de website van TPG staat te lezen: 'Iedere dag gaan er 800 miljoen mensen met honger naar bed. En elke vijf seconden sterft een kind aan ondervoeding. Toch brengt onze planeet meer dan genoeg voedsel voort om in de behoefte van de hele wereldbevolking te voorzien. . . . Met z'n allen gaan we de grootste logistieke uitdaging aller tijden aan: helpen de wereld van voedsel te voorzien.'

1. Wat denk je, heeft Bakker gelijk en is met een goede verdeling van eten over de wereld het voedselprobleem op te lossen? En hebben al die hulporganisaties het in de afgelopen jaren niet goed gedaan? Of is het toch ook wel een manier om het bedrijf in een goed daglicht te zetten? Geef alle argumenten die je kunt bedenken, voor en tegen.
2. TPG heeft een naam bedacht voor de campagne: moving the world. Wat vind je van daarvan? Zou je zelf een andere kunnen bedenken?

CRISIS IN AFRIKA

- De feiten achter de honger
- Zijn de media Afrika beu?
- Noodhulp of structurele hulp?
- Holland spreekt een woordje mee. TPG gaat de honger oplossen, of niet?

Al maanden is de (dreigende) hongersnood in delen van Afrika in het nieuws, zij het doorgaans niet op de voorpagina's. In editie 8 (2000) hebben we al eens gekeken naar de honger in de Hoorn van Afrika.

Deze **Per Presse** belicht de achtergronden van het nieuws waarbij vooral gekeken wordt de vraag hoe het kan dat er opnieuw hongersnood dreigt. Is er sinds 2000 dan niets veranderd? Ook is er aandacht voor de Afrika-moeheid bij de media.

De website (<http://www.cmo.nl>) gaat onder meer dieper in op de vragen of we wel kunnen gaan sporten (cricket) in een land waar mensen doodgaan van de honger, of landen waar hongersnood heerst genetisch gemanipuleerd voedsel mogen weigeren, over de rol van de internationale gemeenschap bij het voorkomen én oplossen van hongersnood. Voor docenten zijn er aanvullende lessuggesties.

Per Presse?

Per Presse helpt u bij het lesgeven over de grote wereldvraagstukken en actuele gebeurtenissen.

Inhoud:

Fotokopieerbare activiteiten voor gebruik in de klas, bestemd voor leerlingen van 10 tot 15 jaar.

Voor basisonderwijs:

- * Crisis in Afrika
- * Oorzaken van de crisis
- * Afrika-acties in de media
- * Noodhulp
- * TPG en de bestrijding van de honger

Voor voortgezet onderwijs:

- * Crisis in Afrika
- * Oorzaken van de crisis
- * Het Wereldvoedsel-programma
- * Noodhulp
- * Structurele hulp

Leerplan bo:

- * Oriëntatie op mens en wereld (aardrijkskunde / geschiedenis)
- * Expressie-activiteiten
- * Nieuwe media

Leerplan vo:

- * Aardrijkskunde
- * Economie
- * Informatiekunde

HET WERELDVOEDSELPROGRAMMA VAN DE VN

Het World Food Programme (WFP) van de Verenigde Naties heeft als doel om honger in de wereld te bestrijden. Het WFP geeft op haar website (www.wfp.org) antwoord op vragen die bij veel mensen leven over honger in de wereld.

Is er een voedseltekort in de wereld?

Er is genoeg voedsel in de wereld om iedereen te voeden. Het voedselaanbod is simpelweg ongelijk verdeeld. In veel derdewereldlanden is er een tekort aan voedsel, terwijl in het rijke westen elke dag voedsel wordt weggegooid. Ook rot er veel voedsel weg in opslagplaatsen omdat er geen transport is naar plekken waar honger heerst.

Hoeveel mensen lijden honger?

Meer dan 800 miljoen mensen gaan elke dag met een hongergevoel naar bed. Elke dag worden zo'n 50 miljoen mensen bedreigd door de hongerdood ten gevolge van natuurlijke en door mensen veroorzaakte rampen.

Hoeveel mensen gaan er door de honger dood?

Ondervoeding is elke dag een van de oorzaken in de dood van 24.000 mensen waaronder 11.000 kinderen; of met andere woorden: elke 3½ seconde overlijdt er iemand aan ondervoeding en iedere 8 seconden overlijdt er een kind.

Artikel 25 Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Een ieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder begrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening ingeval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

Wat verstaan we precies onder honger en ondervoeding?

Wie niet in staat is om voldoende voedsel van goede kwaliteit te eten, lijdt honger. Het WFP onderscheidt drie soorten honger:

1. *Chronische ondervoeding*: een voortdurend tekort aan voldoende voedsel. Mensen die hieraan lijden gaan langzaam dood, maar er is geen acute hongersnood.
2. *Kwashiorkor*: een vorm van ondervoeding die lijdt tot een opgezwollen buik, gevolg van eenzijdige voeding met weinig eiwitten, bijvoorbeeld alleen maar granen (zoals rijst) of knollen (zoals maniok).
3. *Verhongering*: ondervoeding die gevolg is van te weinig energierijk voedsel (vet, suiker, zetmeel, koolhydraten, eitwit). Deze vorm lijdt tot graatmagerte.

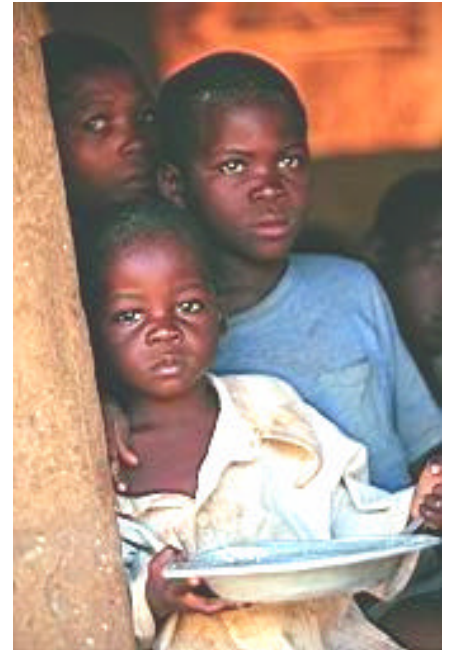
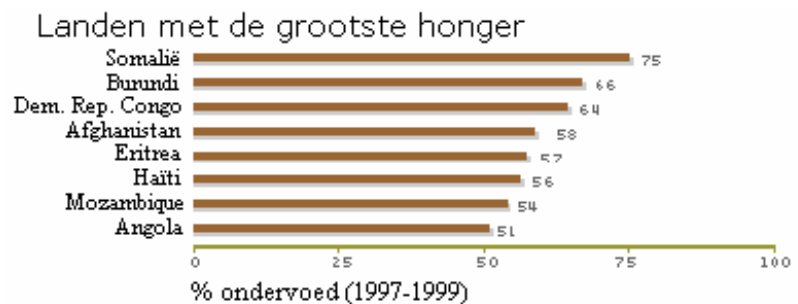
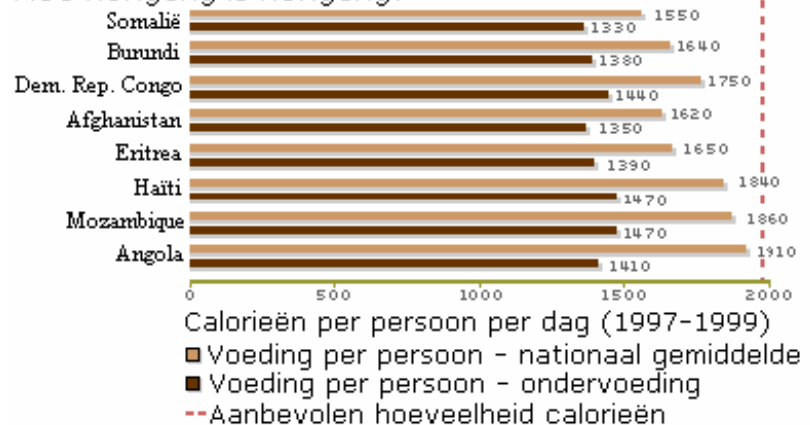

foto WFP

Zes van de acht landen met de grootste ondervoeding liggen in Afrika ten zuiden van de Sahara, waarbij Somalië met 75% de kroon spant.

Hoe hongerig is hongerig?

Doel: introductie van het thema.**(BO/VO) Vooraf****LESSUGGESTIES**

Laat leerlingen voorafgaand aan de lessencyclus krantenberichten verzamelen over Afrika (eventueel via <http://www.nederlandsch.net>). Hoe komt Afrika in het nieuws en hoe belangrijk is Afrika (voorpagina of ergens achterin?). Klopt dit met het beeld dat de leerlingen al van Afrika hebben?

(BO/VO) Crisis in Afrika**Doel: de leerlingen krijgen meer begrip voor de noden van mensen in andere landen.**

Werkblad 1 is een introductie op het thema en dient bij voorkeur apart behandeld te worden vóórdat de andere werkbladen worden uitgeleend.

Antwoorden op de opdrachten:

- 2) Klik op genoemde website op de knop 'landen en regio's' voor een overzicht van de landengegevens.
- 3) Honger: voedsel geven / geen vervoer: transportmiddelen geven / ziekte: medicijnen geven en dokters sturen / analfabetisme: scholen oprichten / droogte: water en voedsel geven / slecht bestuur: ander bestuur installeren / armoede: geld geven. U kunt vervolgens de vraag stellen wat de nadelen van deze simpele oplossingen zijn (antwoord: ze zijn vaak slechts tijdelijk van aard). Op werkblad 2 en 3 gaan we dieper in op oplossingen voor de lange termijn.

(BO/VO) Oorzaken van de crisis**Doel: leerlingen denken na over dieperliggende oorzaken van de honger en over lange-termijnoplossingen.**

Antwoorden op de opdrachten:

- 1) Naast droogte kunnen andere natuurrampen zoals overstromingen tot hongersnood leiden. Ook bevolkingsgroei (in combinatie met andere factoren als armoede) kan tot

hongersnood leiden. De meeste oorzaken die genoemd worden zijn echter het gevolg van menselijk handelen.

2) Beperk deze opdracht tot de landen die op werkblad 1 genoemd worden. Voor elk land zal gelden dat het gaat om een combinatie van factoren. Eén oorzaak leidt doorgaans niet tot hongersnood.

3) De oplossingen dienen oplossingen voor de lange termijn te zijn en gericht op het wegnemen of voorkomen van onjuist menselijk handelen.

(BO) Afrika-acties in de media**Doel: leerlingen kennen het belang van media-aandacht voor fondswerving ten behoeve van hulpacties voor Afrika.**

Antwoorden op de opdrachten:

- 1) Zonder televisie-aandacht levert de hulpactie veel minder geld op.
- 2) Er is een dalende tendens in opbrengsten / de algemene acties voor Afrika leveren (met uitzondering van de Rwanda-actie) meer op dan acties gericht op één land.
- 3) Laat de leerlingen in kleine groepjes brainstormen en een 'actieplan' maken (en waar mogelijk uitvoeren).
- 4) Verdeel de klas in groepjes, waarbij de ene helft werkt aan opdracht 4a en de andere helft aan opdracht 4b. Vergelijk naderhand de uitkomsten.

(VO) Het Wereldvoedselprogramma**Doel: leerlingen weten dat dankzij vroegtijdig ingrijpen een (grote) ramp voorkomen is**

Antwoorden op de opdrachten:

- 1) Je zou kunnen zeggen dat zijn opmerking een beetje cynisch t.o.v. de slachtoffers is. Zij hebben geen invloed op de politiek in hun land. Honger is vaak het gevolg van een combinatie van factoren (zie werkbladen 2 en 3) waarbij menselijk handelen inderdaad vaak voorop staat.
- 2) Hij lijkt vooral te doelen op het feit dat hulp de structurele oorzaken

niet wegneemt en zelfs in stand kan houden.

3) Deze opdracht leent zich uitstekend voor een debat, bijvoorbeeld in de vorm van het programma het Lagerhuis.

(BO/VO) Noodhulp**Doel: leerlingen weten wat noodhulp is en kennen de voor- en nadelen ervan.**

Werkblad 6 en 7 zijn nauw met elkaar verbonden, maar werkblad 6 kan zonder werkblad 7 behandeld worden (andersom niet).

Antwoorden op de opdrachten:

- 1) Deze opdracht overlapt deels de informatie op de werkbladen 2 en 3. Noodsituaties: hongersnood, droogte, overstroming, aardbeving, oorlog.
- 2) Hongersnood – voedsel: ja / Water uit vervuilde rivier – waterput: nee (en ja); dit hangt van de situatie af: een waterput lost het probleem van vervuiling niet op, maar kan langdurige hulp bieden mits onderhoud ook goed geregeld is / Overstroming – mensen redden: ja / Aids – medicijnen geven : nee, mits ingebed in een groter geheel van maatregelen (zoals preventie) / Mislukte oogst – nieuwe zaden: nee (lange-termijnoplossing) / Burgeroorlog – vluchtelingenkamp: ja.
- 3) Artsen zonder Grenzen, Dokters van de Wereld, Novib, Memisa, Mensen in Nood, Rode Kruis, Cordaid, CARE, Kerk in Actie, Dorcas, ICCO, Unicef.
- 4) Voedsel voor noodhulp zoveel mogelijk ter plekke kopen en niet in het rijke Westen inslaan.
- 5) Voer voor discussie, bijvoorbeeld in de vorm van Lagerhuisdebat of in de vorm van het laten bedenken van voor- en nadelen.

(VO) Structurele hulp**Doel: leerlingen kennen het verschil tussen structurele en noodhulp**

Werkblad 7 kan alleen in combinatie met werkblad 6 behandeld worden.

Antwoorden op de opdrachten:

6) Structurele hulp is hulp die lange-termijnoplossingen biedt en die moet voorkomen dat er (weer) noodsituaties ontstaan.

7) Noodhulp blijft nodig. (Natuur-) rampen zijn nooit helemaal te voorkomen.

8) Max Havelaar koffie en thee, Solidaridad koffie, Café Honesta, Horizon, Fair Trade koffie, Oké bananen, Solé en Fair Trade sinaasappelsap, Fair Trade cacao, Fair Trade honing, (binnenkort Fair Trade ananas en mango), Kuyichi t-shirts en jeans.

9) Argumenten vóór: hier kunnen ze meer geld verdienen dan in hun eigen land / daarmee kunnen ze hun familie steunen / ze hebben hier een veel betere toekomst dan in hun eigen land / ze kunnen hier ervaring opdoen die ze later in hun eigen land weer kunnen gebruiken / Nederlandse patiënten worden sneller geholpen.

Argumenten tegen: ze zijn in hun eigen land veel harder nodig dan hier / ze hebben een dure opleiding in hun eigen land gehad en wij profiteren ervan / ze spreken vaak geen Nederlands / ze moeten vaak eerst bijgeschoold worden.

11) Het is een beetje wrang om als toerist te vertoeven in een lang waar hongersnood is, maar toerisme is voor veel mensen een bron van inkomsten, mits het geld dat toeristen uitgeven ook bij de juiste mensen terecht komt (een pleidooi voor duurzaam toerisme!)

(BO) TPG en de bestrijding van de honger

Doel: leerlingen denken na over de vraag of honger vooral een distributieprobleem is of dat er meer aan de hand is

Antwoorden op de opdrachten:

1) Argumenten voor: er is genoeg voedsel op de wereld, het is alleen ongelijk verdeeld / er is te weinig transport om het voedsel op de goede plekken te krijgen.

Argumenten tegen: de voorstelling van Bakker is te simpel; we hebben eerder gezien (werkbladen 2 en 3 en werkblad 6) dat het simpel geven van voedsel voor lokale bedrijven de nekslag kan betekenen; daarbij is hongersnood ook gevolg van slecht beleid en kan noodhulp lange-termijnoplossingen in de weg staan.
2) Moving the world heeft in het Engels een dubbele betekenis: 'bewegen over de wereld' (hetgeen verwijst naar de 'logistiek' waar TPG goed in zou zijn) en 'de wereld ontroeren' (vanwege het TPG-aanbod om de nood te helpen ledigen). Die tweede betekenis is een beetje aanmatigend.

Eerdere edities van Per Expresse

0	Stem af op het nieuws	9	Olympische Spelen 2000
1	Kinderen aan het werk	10	Verandert het klimaat?
2	Orkaan Mitch	11	Aardbeving in India
3	Oorlog in Europa	12	Mond- en klauwzeer
4	De Koerden en het proces tegen Öcalan	13	Aanslagen op de Verdraagzaamheid
5	Oost-Timor en de lange weg naar onafhankelijkheid	14	Crisis in Argentinië
6	Millennium	15	Verkiezingen in Zimbabwe en Nederland
7	Water	16	VN-wereldtop voor kinderen
8	Honger in de Hoorn	17	Israël en Palestina: het beloofde land?
		18	De dreigende oorlog tegen Irak

Per Expresse heeft de bedoeling jongeren te helpen zichzelf zicht te verschaffen op het mondiale nieuws. Het nieuws krijgt een context en er worden verbanden gelegd tussen het dagelijks leven van de jongeren hier en de gebeurtenissen elders op de wereld. *Per Expresse* is beschikbaar als het nieuws nog nieuws is -binnen twee weken- en leerlingen behoefte hebben aan antwoorden op de vragen die het nieuws bij hen oproept.

Deze editie is geschreven en geproduceerd door Centrum voor Mondiaal Onderwijs te Nijmegen, Dep te Manchester, Panos Institute te Londen, CEM te Brescia, Intermon te Madrid en CDU te Limerick.

© copyright CMO, DEP, Panos, CEM, Intermon, CDU 2003.

© Nederlandse tekst: CMO, 2003.

De werkbladen mogen alleen worden gefotokopieerd voor gebruik binnen de instelling die het pakket heeft aangekocht of gedownload.

Centrum voor Mondiaal Onderwijs, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen, tel. 024-3613074, fax 024-3613014, e-mail cmo@nsm.kun.nl.

Losse nummers kost en €3,50. Wie een abonnement neemt, krijgt er het nulnummer *Stem af op het nieuws* er gratis bij. Op de website van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs wordt elke nieuwe editie z.s.m. aangekondigd (www.cmo.nl). Wie daar een emailadres doorgeeft, wordt geïnformeerd over het verschijnen van nieuwe edities.

Global Express/Per Expresse wordt mede gefinancierd door de EU (DG VIII)

Overig (les)materiaal

- *Duizend dromen voor een millennium zonder honger*; 10-12 jaar; Vredeseilanden: 00-32-16316580
- Het CMO geeft informatiepakketten uit voor een werkstuk of spreekbeurt; er zijn pakketten over diverse landen in Afrika en over ontwikkelingssamenwerking. Het pakket *Hongerwinter* maakt een vergelijking tussen honger toen en hongersnoden nu; 10-15 jaar; CMO: 024-3613074

Internet

- <http://www.giro555.nl>
- <http://scholieren.nrc.nl/weekkrant/2002/25/index.shtml>
- <http://scholieren.nrc.nl/weekkrant/2002/25/25malawi600.jpg>
- <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/2027079.stm>

Meer links, lessuggesties en achtergrondinformatie voor leerlingen én leerkrachten vindt u op internet: <http://www.cmo.nl>